

IZHAJA MESEČNO — CELOLETNA NAROČNINA ZNAŠA 15 DIN
NAROČA SE: PROSVETNA ZVEZA V LJUBLJANI, MIKLOŠIČEVA 7

STEV. 7-8

JULIJ-AVGUST 1956

LETO XV

Enciklika sv. Očeta o filmu

Odkar smo dobili zvočni film, poseveča katoliška cerkev tudi temu vprašanju veliko važnost. O tem nam dokazuje enciklika *Vigilanti cura*, katera je izšla 29. junija in je bila namenjena predvsem škofom Zedinjenih držav Severne Amerike. Tamkaj so namreč katoličani podvzeli veliko akcijo proti slabim filmom. Delo ameriške legije dostojnosti je odjeknilo na vseh poljih kinematografije. Že l. 1950 so ameriški proizvajalci filmov obljubili, da ne bodo več snemali nemoralnih filmov. Svoje obljube pa niso dovolj trdno držali. Ravno vsled tega pohvali sveti Oče ligo dostojnosti pri njenem delu. Ta liga se namreč vsako leto znova zaveže, da ne bodo gledali nemoralnih filmov. Ta akcija je toliko uspela, da niso prišli več na trg slabi filmi. Problem filma gleda sveti Oče z verskega, moralnega, umetniškega, socialnega in vzgojnega stališča. Dalje izraža v svoji encikliki željo, da bi zgled ameriških škofov posnemali tudi katoličani v drugih državah. Sv. Oče predlaga stvarna in praktična sredstva, kako naj se organizira ta akcija pri katoličanih. Predlaga, da bi se ustanovile nekake katoliške komisije za cenzuro filma, katere bi pazile, da bo film res kulturn, da ne bo vodil v propast gledalca. Posebno hvalo zaslužijo oni industrijalci, kateri izde-

lujejo zares umetniške in vzgojne filme. Ako bi vsi industrijalci tem sledili, bi bile vse nevarnosti odstranjene. Ker se pa to ne zgodi, zato predlaga sv. Oče, naj bi se škofje zavzeli, da bi njihovi verniki vsako leto obljubili, da ne bodo gledali slabih filmov. V ta namen naj bi se pri vseh narodih organizirali uradi, da ocenijo vsak film, ali je dober, ali je slab.

Pri nas v Jugoslaviji je delo na tem polju zelo težavno. Izposojevalnice v Zagrebu in Beogradu so večinoma v židovskih rokah in fungirajo kot podružnice inozemske filmske industrije. Tudi ni mogoča izbira samo dobrih filmov, temveč mora izposojevalec vzeti ne samo dobre, temveč tudi filme II. in III. razreda. Toda kljub temu lahko zaznamujemo že v Ljubljani sami velik napredek, odkar se je osnoval Kino Union. Film, ki tukaj teko, stoje pod strogo cenzuro. Podjetje samo tudi skrbi, da je program prvovrsten. Vsled tega se je kulturni nivo filma v Ljubljani tekom leta zelo dvignil, ker je bil prejšnji monopol s tem str. Publika, ki je bila preje zadovoljna s kičem, zahteva danes v Ljubljani že prvovrstne in najnovejše filme. Razmeroma malo je takih filmov, ki bi bili nemoralni. Večina je posvečenih lahkim operetam. Podjetje je dalo na program tudi par verskih

filmov. Človek bi mislil, da bo katoliška Ljubljana ravno te vrste filme najbolj posetila, pa se je zgodilo obratno. Tudi lepi filmi z naravoslovja in pa alpski filmi niso potegnili. V tem oziru čaka še dosti dela.

Nujno bi pa bilo, da bi verniki jasno vedeli, kateri filmi so primerni in kateri filmi so škodljivi, zato bi bilo nujno potrebno, da se objavi od časa do časa lista dobrih filmov in slabih filmov. To bi pač morali skrbeti tudi katoliški dnevniki. Seveda bi bilo želeli, da bi izšla enotna lista za cel svet, ker za cel svet veljajo iste zapovedi. Posebno bi take vrste liste dobro služile onim našim društvom, ki imajo svoja kinopodjetja.

Ker je enciklika o filmu tako važna, zato jo v glavnem prinašamo tudi doslovno. Vselej kadar se je prilika pokazala, smo smatrali za dolžnost svoje dušne službe, da na to opozorimo ne samo škofe in duhovščino, temveč vse osebe, ki imajo skrb za javno dobro. Že v encikliki »Divini illius Magistri« smo opozorili, da so tako močna sredstva propagande, kakor je film, kadar vsebujejo zdrava načela velike koristi za pouk in vzgojo, ako niso podvržena slabim namenom in pohlepu za dobičkom. Ponovno smo naglašali, da se mora film postaviti v službo morale in vzgoje. Pred skupino zastopnikov mednarodnega kongresa za filmski tisk, ki je bil v Rimu, smo opozorili na premnoge probleme in opozorili vse one, ki so dobre volje, da v imenu vere in resnične dobrine uporabijo vsa sredstva, zlasti tisk, da bi film postal dragoceni element pouka in vzgoje in ne uničenja in propasti za duše. Ker pa je stvar tako kvarna že sama po sebi in z ozirom na okolnosti dosedanje človeške družbe ne zadostuje samo priporočilo, temveč da se poglobimo v resno razmišljanje in to ne samo za posamezne škofije, temveč za cel katoliški svet.

Umetnost mora dvigati, a ne poniževati.

Nujno je potrebno, da pazimo, da umetnost napreduje pa tudi znanost, tehnika in industrija, saj je vse to

dar božji, da bodo usmerjeni za slavo božjo in za zveličanje duš ter da praktično služijo razširjanju božjega kraljestva na zemlji in da imamo vsi korist, kakor nas uči molit sv. cerkev: sic transeamus per bona temporalia ut non amittamus aeterna (tako je treba uporabljati časne dobrine, da ne izgubimo večnih). Splošno iz vseh priznana pa je dejstvo, čim bolj napreduje umetnost in filmska industrija, tem bolj se kaže nevarnost filma tako za moralo, vero in poštenje.

Zabava je v svojih raznovrstnih oblikah postala potrebna za narod, ki se muči v svojem poklicnem delu, toda ta zabava mora biti dostojna človeku in zato zdrava in moralna. Vzbujati mora pozitivne dobrine in oplemeniti naše mišljenje. Brezdvomno je med modernimi zabavami kino v zadnjih letih zavzel odločujoče mesto. Ni treba spominjati, koliko milijonov ljudi dnevno prisostvuje kino predstavam. Kako hitro se odpirajo dvorane pri vseh civiliziranih narodih filmu, tako da je kino končno postal najbolj ljudski način zabave, katerega se poslužujejo ne samo bogati, temveč vsi družabni sloji.

Moč filma.

Danes nima svet močnejšega sredstva za vplivanje na množico, kakor je slika, proicirana na platno. Moč filma je v tem, da govori po sliki. Človeški duh brez posebnega truda sprejema sliko in naj bi bila to tudi preprosta hiša, katera bi sicer ne bila sposobna in ne bi želela, da izvrši naporno pojmovanje in abstrahiranje. Saj tudi čitanje in poslušanje zahteva neki napor, kateri pa je pri kino predstavi odstranjen. V zvočnem filmu pa se ta moč še povečava, ker se dejanja s pomočjo glasbe in slike ponazarjajo. Zato pa razni plesi in varijeteji, ki se namenoma vstavljujejo med dejanja, vzbujajo strasti.

Dobri in slabi filmi.

Če je kinematografija v resnici šola, katera večino ljudi z uspehom poučuje v dobrem in hudem, zato je potrebno, da bo ona povzdignjena do

one meje krščanske zavesti, da bo osvobodjena slabih in nerednih učinkov. Vsakdo ve, kakšno škodo zapuste v človeški duši slabi filmi. Ti filmi tvorijo priložnost za greh, vodijo mladino na slaba pota ter se v njih proslavljajo strasti. Resnično življenje se kaže v napačni luči, uničujejo ideale, rušijo ljubezen, spoštovanje napram zakonu in nežnost napram družini. Lahko izzovejo razne predsodke med podedinimi, kakor tudi med posameznimi narodi, med družabnimi sloji. Nasprotno pa učinkujejo dobre predstave na one, ki jih gledajo. One vzbujajo v človeku plemenite življenjske ideale, širijo dragoceno spoznanje, seznanjajo gledalca z zgodovino in naravnimi lepotami domovine, predočujejo mu resnico, čednost v prikupljivi obliki, pospešujejo mir med narodi, slogo med družabnimi sloji in pozitivno sodelujejo pri gradbi pravičnega družabnega reda v svetu.

Mladina in kino.

Vse te lastnosti se še pomnože z dejstvom, da film ne govori samo posamezniku, temveč množici in v takih okoliščinah, ki so najbolj primerne, da vzbude v njih dobro ali slabo. Filmske slike se kažejo obiskovalcem, ki sede v temnih prostorih in so včasih telesno in duševno oslABLJENI. Te dvorane, kjer se prikazujejo filmi, so včasih v bližini cerkve in šole, torej na krajih, ki so obče pristopni. Pri filmu sodelujejo izbrani umetniki, ki morejo že po svojih prirojenih lastnostih posebno vplivati na mladino in lahko postanejo sredstvo zvodljivosti. Poleg tega je kino razkošno urejen, opremljen z ugodno glasbo, poln živega realizma, ki se s pretirano naglico vrsti na platnu. Zato njegova privlačnost posebno deluje na mlade ljudi in na otroke. Posebno v dobi, ko se gradi in raste v človeku moralna zavest, ko se razvija spoznanje, ko se vzbuja zavest dolžnosti. Na žalost pa moramo ugotoviti, da je ta vpliv vedno slabši. Ko mislimo na propast duše mladine in otrok, se spomnimo strašnih besed našega Gospoda, ki pravi: Kdor pohujša enega izmed onih malih, ki verujejo v

mene, bolje bi mu bilo, da se mu obesi mlinski kamen na vrat in se vrže v globočino morja. Zato je ena največjih potreb našega časa čuvati in delati, da ne bo kino šola pokvarjenosti, temveč da postane dragoceno orodje, da se dvigne človeštvo. Kjerkoli je vlada skrbna in se trudi, da film dobro vpliva moralno in vzgojno, je ta vlada s pomočjo poštenih oseb, s pomočjo očetov in mater vpeljala posebne komisije za cenzuro in ustanovila urade ter stopila v zvezo s filmsko produkcijo, navdahnilo isto z narodnimi deli velikih pesnikov in pisateljev. Popolnoma pravilno je bilo, da ste vi, dragi bratje, bdeli osobito nad filmsko industrijo, ki je pri vas zelo napredovala in ima velik uspeh tudi za ostale dele sveta, pa je tudi dolžnost škofov celega katoliškega sveta, da se združijo in nadzirajo to splošno zabavo in pouk, da ne bo kvarno vplival na vzgojo in vero, da ne bo protiven krščanskemu duhu in njegovim etičnim načelom. Truditi se je treba, da v narodu vznikne krepost in poštenje. Ta dolžnost pa ne veže samo škofe, temveč vernike in vse ljudi, katerim je na srcu čast in svetost družine, naroda in človeške družbe.

V čem naj se kaže ta pazljivost? Problem produkcije filmov bi bil rešen, če bi se mogla zgraditi ta produkcija popolnoma na načelih krščanske morale. Nikdar ne moremo dovolj pohvaliti vse one, ki so se posvetili ali ki se hočejo posvetiti nalogi, da se kinematografija vzdigne do vzgojnih ciljev in do zahtev krščanske vesti in da se kot strokovnjaki in ne kot diletanti trudijo, da se izognejo vsaki izgubi moči in denarja. Vemo, da je težko organizirati tako industrijo ravno zaradi finančnih razlogov, da je treba jemati v obzir ostalo produkcijo, da ne škoduje verskim, moralnim in družabnim ciljem, a kljub temu je potrebno, da dušni pastirji čujejo nad filmom, ki se nudi krščanskemu narodu. Kar se same industrije filmov tiče, opozarjamo škofe vsega sveta, posebno vas, dragi bratje, da opomnite one katoličane, ki sodelujejo pri industriji, naj skrbno mislijo na svojo

dolžnost in odgovornost, ki jo imajo kot sinovi cerkve, da bodo filmi, ki jih proizvajajo, v skladu z načeli zdrave morale. Število katoličanov, ki so sodelavci, ravnatelji, avtorji in igralci pri filmih, ni ravno malo. Njihov vpliv ni bil vedno v skladu z njihovo vero in njihovimi ideali. Vi hočete, častiti bratje, na to opozoriti, da svoj poklic stavijo v sklad s svojo vestjo kot dobri ljudje in nasledniki Kristusovi.

Sodelovanje Katoliške akcije.

Za to nalogo, kakor za ostale naloge na apostolskem polju je potrebno, da dušni pastirji pridobijo izvrstne sodelavce med onimi, ki se bojujejo v vrstah Katoliške akcije, katerim tudi v tem pismu pošiljamo topel poziv, da nudijo svoje sodelovanje in da se ne utrudijo in oslabijo. Škofje bodo dobro storili, ako od časa do časa kinematografsko industrijo opozore, da morajo kot dušni pastirji čuvati in bdeti nad pošteno in zdravo zabavo, ker so odgovorni pred Bogom za moralno vzgojo svojega naroda. Vi, častiti bratje, v Združenih državah, morete posebno naglaševati, da je vaša kinematografska industrija odgovorna z vsem svojim delom človeški družbi. Filmi nikakor ne smejo služiti samo zabavi, ne samo, da kažejo vesele trenutke, temveč da morajo s svojo veličastno močjo širiti prosveto in voditi ljudi k dobremu. Praktični nasveti bi bili: predvsem je treba naglasiti, da vsi škofje in duhovniki od svojih vernikov zahtevajo, da napravijo vsako leto kot njihovi sobratje v Ameriki obljubo, da ne bodo prisostvovali filmom, ki kršijo resnico in krščansko moralo. Ta obljuba se more najbolj uspešno izpeljati v župni cerkvi ali šoli in s sodelovanjem očetov in mater v družinah. Škofje naj se v ta namen poslužujejo katoliškega tiska, kateri naj pojasni lepoto in uspeh takih obljub. Pri taki priliki mora narod jasno spoznati, kateri filmi so dovoljeni za vsakega, kateri so primerni samo za nekatere in kateri so pogubni in gotovo slabi. Potreba je, da se objavijo opisi filmov, ki naj bodo tudi javno klasificirani, to se more zgoditi

po posebnih vesteh ali preko katoliškega tiska.

Potrebno bi bilo, da se za cel svet sestavi popis filmov, ker za vse velja isti moralni zakon. Res, da ne more biti sodba o nekem filmu vedno in za vsak slučaj in za vse enaka, razen o filmu, ki se nanaša na vse družvene sloje velike in male, učene in neučene. Okolnosti, običaji in oblike so različne v raznih krajih, vsled tega bi morda ne bilo praktično za cel svet urediti en sam popis. Ako bo vsak narod imel popis filmov na zgoraj označeni način, bo ta popis že dober kaži-pot. Potrebno je torej, da v vsaki državi škofje osnujejo permanentni narodni odbor, kateri naj pospešuje dobre filme in naj opozarja na ostale kot na slabe. To delo naj bi bilo poverjeno centralnemu združenju Katoliške akcije, katera je direktno odvisna od škofa. Škofje pa imajo pravico, da določijo za posamezne škofije po svojih škofijskih komisijah še strožje kriterije glede cenzure filmov. Škofijski urad naj bi skrbel za organizacijo kinematografskih dvoran po župnijah in katoliških društvih in mora preskrbeti dobre, pregledane filme. Ako organiziramo taka kinopodjetja, bodo ta za industrijo dobri zgledi in se bo tudi industrija potrudila, da bo izdelovala filme, ki bodo odgovarjali našim načelom in ki se bodo lahko predvajali ne samo v katoliških, temveč tudi v vseh drugih kino dvorana. Zavedamo se, da bodo taki uradi potrebovali žrtve in stroške katoličanov raznih držav. Toda velika važnost kina in potreba, da se varuje morala krščanskega naroda, bo tudi to žrtev doprinesla. Kinematografski urad mora biti sestavljen od članov, kateri imajo zvezo s kinematografsko tehniko in kateri so dobro utrjeni v moralnih načelih in katoliških nauk. Poleg tega morajo imeti vodstvo in direktno navzočnost duhovnika, katerega škof določi. Sporazum in izmenjava ocene in informacije med takimi kinematografskimi uradi raznih držav bo gotovo omogočil delo okoli revizije filmov in jemal v obzir razne nasvete. Le na ta način se bo vzpostavila

enotna sodba in enotne informacije za katoliški tisk na celem svetu. Taki uradi bodo koristili ne samo s skušnjami, pridobljenimi v Združenih državah, temveč tudi z delom na kinematografskem polju v ostalih državah.

Ako bi pa člani tega urada kljub najboljšim namenom in razpoloženju zapadli kaki pogrški, kakor se to dogodi pri vsaki ljudski stvari, tedaj bodo škofje v svoji pastirski modrosti že znali popraviti in varovati ugled in spoštovanje urada, bodisi da izmenjajo one osebe, ki so se pokazale nespretno za tako nalogo, bodisi da dodelijo uradu uglednega člana.

Če škofje prevzamejo to nalogo, ki je težavna, o čemer nikakor ne sumimo, ker dobro poznamo njihovo pastirsko gorečnost, se bo izvršila velika naloga za čuvanje morale svojega naroda tudi v času njihovega odmora in zabave. Tako delo bodo odobrvali katoličani, kakor tudi nekatoličani in bodo na ta način zagotovili smer one velike mednarodne sile, katera je, da se upoštevajo najlepši in najpravičnejši zakoni življenja. Da povečamo vrednost teh naših želja, ki nam prihajajo iz očetovskega srca, prosimo pomoči božje milosti. Pod njeno

ščito vam iz vse duše, častiti bratje, duhovščini in narodu, ki vam je poverjen, podeljujemo apostolski blagoslov.

Izdano v Rimu, pri sv. Petru, dne 29. junija 1936, na praznik sv. apostola Petra in Pavla v XV. letu Našega Pontifikata. Pij PP. XI.

Ta okrožnica potrjuje, kako nujno je bilo delo pri Prosvetni zvezi, da je že leta 1928 osnovala kino odsek, ki si je prevzel iste naloge, ki so označene v zgornji encikliki. Delo bodočega leta pa bo, da bomo osnovali zadruga društvenih kinov, ki se bodo pač morali zavezati, da bodo predvajali le one filme, ki jih bo preskrbela ta zadruga. 40 kinopodjetij šteje dravska banovina. Prepričani smo, da bi jih 20 pristopilo takoj v tako zadrugo, prav toliko bi jih dobili v Dalmaciji in na Hrvaškem. Če bi 40 kinopodjetij zahtevalo versko in moralno neoporečne filme, bi tudi industrija morala upoštevati naše zahteve. Zato že sedaj pozivamo vsa društva, ki imajo kino dvorane, da dobro prečitajo zgornjo okrožnico in takoj prijavijo Prosvetni zvezi, ali vstopijo v tako zadrugo.

V. Z.

Naše letošnje prireditve

Za nami so lepi prosvetni tabori, ki so se vršili tekom letošnjega poletja. Ni zadosti, da smo na te tabore vabili, temveč je naša dolžnost, da se sedaj ozremo po zaključni poletni dobi na nje in podčrtamo nekatere misli.

Šmartno pri Kranju

Lep je bil tabor, ki je zbral številne kulturne delavce iz Kranja in okolice v prijaznem Šmartnem. Kar je posebno ugajalo na tem taboru, je bil vzoren red v cerkvi in pri popoldanskem nastopu mladine. Mladina je tukaj pokazala, da hoče dela, resnega dela, kjer se bo lahko duhovno in telesno vežbala za svoje bodoče naloge, ki jo čakajo.

K tej slovesnosti so prišla odpo-

slanstva prosvetnih organizacij iz Kranja, Trziča, Škofje Loke, Šenčurja, Radovljice, Komende in Sostra pri Ljubljani. Šest društvenih zastav je prišlo pozdravit svojo sestro.

Ob devetih se je uredil lep sprevod, v katerem je bilo okoli 100 narodnih noš, in korakal ob zvokih trziške godbe v župnijsko cerkev. Tu je predsednik Prosvetne zveze g. prof. dr. Lukman v svojem govoru pojasnil naloge katoliškega prosvetnega dela, se spominjal 1050 letnice smrti sv. Metoda, prosvetnega dela Slomškovega in posebej opisal delovanje Slomškovega učenca in sotrudnika, stražiškega rojaka Jožeta Rozmana, ki je umrl leta 1874 kot dekan v Konjicah. G. svetnik Šarc hrani sliko tega odličnega moža.

Nato je služil predsednik sv. mašo, med katero je domači pevski zbor lepo prepeval. Po sv. maši so pred oltarjem razvili novo zastavo in predsednik Prosvetne zveze jo je blagoslovil. Kumovala sta gospa Schifrerjeva, ki je na zastavo privezala lep trak, in gospod Draksler. Nato je godba intonirala himno »Povsod Boga« in vsa množica jo je mogočno pela. Po cerkvenem opravilu, pri katerem je bila prostrana šmartinska cerkev do zadnjega kota polna, se je razvil spreved, ki je krenil na slavnostni prostor ob Šmartinskem domu. Tu je g. duh, svetnik Šarc pozdravil navzoče, se zahvalil bratskim društvom, ki so bila zastopana, in ob burnem odobravanju predlagal, naj se pošlje pozdrav častnemu predsedniku Prosvetne zveze, g. notranjemu ministru dr. Antonu Korošcu. Predsednik Prosvetne zveze je v kratkih besedah šmartinskemu prosvetnemu društvu čestital. Slavnostni govor je govoril kranjski rojak g. odvetnik dr. Šmajd. Ozrl se je na vzgojno delo prosvetnih društev v neposredni preteklosti, ki je vzgajilo značaj, ki so trdni ostali tudi v času zatiranja. Posebej se je ozrl na naloge prosvetnega dela v kraju, kakršen je Šmartno, kjer se je treba boriti s silami, ki si prizadevajo vernemu delavcu vzeti Boga in delavca ponižati na stopnjo stroja, pa venomer vpijejo, da delavca rešujejo. Vsi, ki jim je mar blagor naroda in države, bodo prosvetna društva podpirali, ne pa jih ovirali pri delu. Pozival je starše, naj pošiljajo svoje otroke v katoliška prosvetna društva, ako jih hočejo ohraniti sebi, Bogu in domovini. V naših prosvetnih društvih imajo prostora vsi stanovi, delavec, kmet in inteligent. Vse pa mora prešinjati ena volja: služiti hočemo Bogu in domovini, a hlapeci nočemo biti nikomur. Ognjevitim besedam, ki jih je večkrat pretrgalo živahno odobravanje, so poslušalci na koncu pritrjevali z navdušenim vzklikanjem in ploskanjem. Z zabijanjem žebeljev se je zborovanje končalo, malo preden se je oglasil opoldanski zvon.

Popoldne po večernicah se je slav-

nostni prostor zopet napolnil. Z izvajanjem sporeda prireditve so počakali, da se je pripeljal g. ban dr. Natlačen. Kakih 200 m od slavnostnega prostora so ga sprejele zastave, narodne noše in godba in mala deklica mu je izročila lep šopek. Med prisrčnim pozdravljanjem je prišel med množico ob Šmartinskem domu. Prireditve je obsegala petje dobro izvežbanega mladinskega zbora, več pesmi, ki jih je lepo zapel cerkveni pevski zbor, rajalni nastop deklic in simbolične vaje na resne pesmi; vmes so godli tržiški godci. Prireditve je bila zelo posrečena. — Zvečer so domači igralci na društvenem odru lepo zaigrali »Upor Bohinjcev«.

Prosvetni dan v Šmartnu je v naših vrstah požgal novo navdušenje za katoliško prosvetno delo.

V Št. Juriju pri Grosupljem

22. junija so se vse vasi občine Šent Jurij, posebno pa še sam Šent Jurij odeli v praznično oblačilo. Vse vasi so tekmovalle med seboj, kako lepše pozdraviti kuma društveni zastavi bana g. dr. Marka Natlačena.

Vsaka vas je imela svoje mlaje, ki so bili postavljeni in okrašeni kljub košnji in največjemu delu. Pod slavoloki pa so se zbirali vaščani in pričakovali prihoda g. bana, ki se je pripeljal točno ob 9 v spremstvu trnovskega župnika g. Finžgarja, ki je bil slavnostni govornik. Do občinske meje se je peljalo nasproti zastopstvo občine, v Mali vasi je bil sprejem, kjer je visokega kuma pozdravil v imenu cerkve župnik g. Medved, Prosvetnega društva g. Bedenčič, JRZ g. Perme, fantovskega krožka g. Perme ml. in zastopnik Gasilnega društva v Ponovi vasi. Po pozdravu je krenil spreved proti Št. Juriju, kjer je bil pred Gasilnim domom pozdrav načelnika gospoda Goršiča. — Pred šolo pa je pozdravil g. bana šolski upravitelj gospod Trobiš, v imenu učencev pa učence Bedenčič.

Ob 10 je daroval sv. mašo trnovski župnik g. Finžgar, ki ji je prisostvovala velika množica ljudi. Med mašo

je godba iz Dobrepolja igrala kongresne pesmi in je bilo ljudsko petje. Po sv. maši je imel župnik g. Finžgar slavnostni govor o pomenu prapora, v katerem je bodril in navduševal prebivalstvo za delo v katoliških prosvetnih društvih, ki so edina priporočljiva in koristna društva za širjenje ljudske prosvete. Čestital je društvu k 25 letnici, želeč mnogo uspehov in napredka. Po govoru je bil prapor blagoslovljen. Na tribuni je prisostvoval sv. maši g. ban, kumica gospodična Gale Anica, ki je duša društva in ki je učiteljica v Št. Juriju že dolgo vrsto let. Po blagoslovitvi je sledilo zabijanje žeblicev, kar so izvršili visoki kum ban g. dr. Natlačen, kumica učiteljica gdč. Galetova, Perme, Strnad, dr. Ivo Češnik, prof. Lazar. Med zabijanjem žeblice je visoki kum izpregovoril bodrilne besede in poudarjal željo, naj bo ta prapor simbol vere v Boga, zavesti do svoje zemlje in naroda in jugoslovanske države.

Prapor se je pridružil praporoma Prosvetne zveze iz Ljubljane in Prosvetnega društva z Viča, nakar je krenil sprevod skozi Št. Jurij mimo visokih gostov. V sprevodu so bili konjeniki v narodnih nošah iz vseh vasi, kolesarji, gasilna društva iz Št. Jurija in Ponove vasi in mnogo narodnih noš. Končno je govoril še župnik iz Škočjana, g. Zupančič, ki je navdušil poslušalce s svojimi izvajaji.

Popoldne ob pol 5 so bile litanije, potem pa v Društvenem domu akademija. Tej je prisostvoval tudi okrajni načelnik g. Maršič iz Ljubljane. Po končanem sprevodu so si mnogi gostje ogledali tudi župana Permeta jamo na Taboru pri Grosupljem.

Za prireditev, ki je sijajno uspela kljub utrujenosti prebivalstva, imajo največ zaslug predsednik društva gospod Bedenčič, učiteljica gdč. Galetova in gdč. Debeljakova, ki se mnogo trudi v korist in dobro uspevanje Prosvetnega društva. Pozdraviti je požrtvovalnost članstva, ki je v teh težkih časih nabralo potrebni denar za nabavo prapora, ki je krasno delo domačinke gdč. Skubiceve iz Grosuplja. *

Slomškovi prazniki 28. in 29. junija

so bili prazniki tudi za našo prosveto. Veliko društvenih zastav, njim na čelu Zvezin prapor sv. Mihaela in lepa fanfara Prosvetne zveze se je prišlo poklonit enemu izmed prvih prosvetnih delavcev škofu Antonu Martinu Slomšku, njemu, ki je zapisal znamenite besede: Prava vera bodi vam luč, materni jezik bodi vam ključ do zveličanske narodne omike. Kot prvi so prihiteli v Maribor slovenski fantje kolesarji, katerih število pa je zmanjšalo slabo vreme. Lepe so bile besede, izgovorjene na naslov naših fantov na Slomškovem trgu. Tople besede škofa dr. Tomažiča, ki jih je pozival k vernosti, pobožnosti, odločnosti in apostolski gorečnosti, je močno odjeknila v njihovih sreih. Slika slovenskega fanta po Slomškovem vzoru, podana od urednika Košička, je ostala v živem spominu.

Naravnost triumfalen pa je bil prihod narodnih noš, ki so se uvrstile v pester sprevod in korakale naravnost na Glavni trg, navdušeno pozdravljene od Mariborčanov. Nočna procesija mož in fantov je bila podobna ognjeni reki, ki se je vila po mariborskih ulicah mimo Slomškovega groba na Slomškov trg k polnočnici. Kljub tej veličastnosti pa se nam je zdela udeležba moških za Maribor preskromna. Če pomislimo na lanski kongres v Ljubljani in na spominsko slavnost v Stični. Premalo je bila izpeljana osebna agitacija med možmi in fanti. Naslednji dan je bila glavna služba božja, kateri je prisostvovala velika množica, dalje naši škofje in naši narodni voditelji. Dr. Korošec je izročil 400.000 podpisov lavantinskemu škofu dr. Tomažiču s prošnjo za beatifikacijo prvega slovenskega škofa Antona Martina Slomška. Pri tej priliki smo opazili v Mariboru, da je še veliko nemškutarenja in da se ljudstvo ni z ono notranjo zavestjo udeleževalo resnih verskih svečanosti, kakor bi bilo potrebno. Skoro iz slednje gostilne so prihajali glasovi godbe in neubranega petja.

Veličastna proslava Blaž Potočnikove čitalnice v Št. Vidu nad Ljubljano

Št. Vid, najbližji sosed Velike Ljubljane, je 5. julija doživel zgodovinski dan, ki bo ostal trajno zapisan v zgodovinski kroniki Gorenjske in Št. Vida samega. Na god sv. Cirila in Metoda je praznoval več slovesnosti, ki so se združile v eno samo veliko slavlje marljivega, versko in narodno zavednega, pa tudi politično zrelega in gospodarsko stremečega Št. Vida. Št. Vid je proslavil spomin na smrt sv. Metoda pred 1050 leti, svečano proslavil 70-letnico obstoja »Čitalnice Blaža Potočnika«. Glavnega dela proslave, to je Prosvetnega tabora v vrtu pred zavodom sv. Stanislava se je udeležilo pet tisoč ljudi.

Pričetek slavnosti je bil že na predvečer, ko so marljivi domači igralci uprizorili Abramovo dramo »Zlatorog«. Vsi sedeži v dvorani Društvenega doma so bili že v predprodaji razprodani, tako da je bila dvorana nabito polna. Igralci so svojo nalogo odlično rešili.

Ob pol 8 se je zbrala pred Društvenim domom velika množica občinstva, ki je formirala velik sprevod na postajo v Vižmarje, kjer je pričakala goste z Gorenjskega. Iz bližnjih gorenjskih krajev so gostje prihitali v Št. Vid sicer pretežno na okrašenih vozeh, s kolesi in avtobusi, vendar pa je tudi z vlakom prišlo mnogo udeležencev, ki so bili na kolodvoru prisrčno pozdravljeni. Sprejeli so jih predstavniki Prosvetne zveze, domači predstavniki, gost špalir narodnih noš, škofjeloška godba »Lobnik« in drugi. S kolodvora se je skozi Št. Vid razvil nato proti parku zavoda sv. Stanislava veličasten sprevod. Na čelu spreveda so korakali najprej fanfaristi Prosvetne zveze v narodnih nošah, nato močna skupina kmetskih fantov v narodnih nošah in na konjih. Ugajalo je, da so nekatere skupine uvedle zopet star slovenski običaj, namreč da vodi dva kmetska fanta na konjih dekle v narodni noši, ki koraka med konjema, držeč ju za uzdi. Ogromen je bil od-

delek kolesarjev, okrašenih z nageljji, rožmarinom in narodnimi barvami. Sledilo je okoli 30 praporov s praporom Prosvetne zveze in praporom Čitalnice Blaža Potočnika na čelu. Narodnih noš je bilo v sprevodu nad 300, torej število, kakor ga doseže le malokateri sprevod celo v Ljubljani, kolesarjev pa okoli 400.

Prekrasen je bil pogled na dolgo skupino okrašenih voz z narodnimi nošami. Na čelu je šel voz, v katerem se je peljal edini še živeči soustanovitelj Čitalnice Blaža Potočnika, gospod Simon Juvan, ki je kljub svojim 89 letom še zdrav in čil. G. Juvan je že takoj po ustanovitvi čitalnice igral na odru čitalnice. Tudi naslednji vozovi so nudili pester pogled, bogat barv in dostojne živahnosti, ljubeč pa je bil zlasti pogled na skupino malih dečkov in deklic, vseh v narodnih nošah. Med sprevidom sta godbi igrali več koračnic in himen, fantje in dekleta pa so z navdušenjem prepevali »Hej Slovenci« in himno slovenskih fantov.

V prostornem parku pred zavodom se je zgrnila vsa velika množica. Vročina je sicer že pričela pripekati, toda sleherni je vztrajal do konca. Službo božjo je opravil predsednik Prosvetne zveze univ. prof. dr. Lukman, globok govor o pomenu prosvetnega dela prvih slovenskih prosvetiteljev pa je imel urednik g. Košiček. Med službo božjo je igrala godba »Lobnik« razne cerkvene pesmi. Vsa množica je občuteno in iskreno pela pesmi, znane iz evharističnega kongresa in druge cerkvene pesmi. Petje je vodil ljubljanski stolni dekan dr. Kimovec, radio pa je petje prenašal, tako da ga je mogel biti deležen tudi sleherni, ki se sicer ni mogel tega slavja v Šent Vidu udeležiti. Veličasten je bil zaključek službe božje, ko je množica zapela »Povsod Boga«.

Službe božje in prosvetnega tabora se je poleg že navedenih udeležila tudi cela vrsta raznih odličnikov.

Prosvetni tabor je začel predsednik Čitalnice Blaža Potočnika dr. Bajc, ki je pozdravil vse zbrane, po imenu pa razne odličnike. Predlagal je vda-

nostni brzojavki Nj. Vel. kralju Petru II. (burni vzkliki: »Živel kralj Peter II!«, godba zaigra državno himno), dalje Nj. Vis. knezu Pavlu (buren živel!) ter pozdravne brzojavke notranjemu ministru dr. Korošču (množica je priredila voditelju navdušene ovacije) in nadškofu dr. Jegliču in škofu dr. Rožmanu. (Ovacije se ponove.)

Naslednji govornik je bil osnovnošolski referent g. Fran Erjavec iz Belgrada, ki je v Št. Vidu domačin. Govornik, znan pisatelj, izvrstno pozna slovensko politično in lokalno zgodovino ter je že pred desetimi leti izdal posebno knjižico o zgodovini Čitalnice Blaža Potočnika. Iz njegovega krepkega, udarnega govora, ki ga žal zaradi pomanjkanja prostora ne moremo priobčiti v celoti, navajamo le nekaj glavnih misli:

Ko je prišel dan narodnega vstajenja, Slovenci žal zanj še nismo bili dovolj zreli, da bi ga izrabili, nakar je sledila doba absolutizma. Po vztrajnem prebujevalnem delu naše duhovščine in pičlem delu prosvetnih izobražencev se je posrečilo, da smo se v drugi polovici preteklega stoletja razvili v enega najbolj naprednih narodov v Evropi. V začetku tega gibanja so stale naše čitalnice in ena najbolj zaslužnih in najstarejših je bila šentviška. Vse druge čitalnice so propadle, le šentviška še živi mladostno in živahno življenje. Smernice je dal že Blaž Potočnik, namreč da je delovala vedno v slovenskem, katoliškem in narodnem duhu. Zasluga čitalnice in zavednih katoliških prosvetnih delavcev je bila, da se je Št. Vid otrešel nemškutarstva in se izrekel za Jugoslavijo l. 1918. Narodnjak ni tisti, ki za narod frazari, temveč tisti, ki se trudi za kulturni, politični, gospodarski in socialni napredek naroda. Čitalnica ni zgrešila teh smernic nikoli. Zato more gledati tudi na uspehe in sadove kot ne zlepa kako društvo na Slovenskem. Zato: Vladaj Kristus kralj srečnemu in svobodnemu slovenskemu narodu v okviru demokratične Jugoslavije!

Drugi slavnostni govornik prof. dr. Karel Capuder je v ognjevitem,

toda temeljitem govoru razvijal globoke misli o bistvu katoliške prosvete. Prosveta, to je znanost, ki nam daje pravilne odgovore o odnošaju nas do Boga, do njegovega stvarstva, do narave, do razmerja človeka do sočloveka, družine do družine, občine do občine, naroda do naroda in države do države. Prosveta s pomočjo Cerkve in po njenih naukih nam daje edino prave odgovore. Krščanska prosveta bo v prihodnjem letu, točno po znanstvenih izsledkih praznovala 1900 letnico svojega obstoja, namreč od tedaj, ko je Sv. Duh razsvetlil apostole ter jih poslal v svet, naj uče vse narode Resnice. Krščanska prosveta je visoko dvignila Slovence. Naj nasprotniki trgajo in brišejo krščanstvo, katoliško prosveto, naj jo taje, ona ostane vedno zapisana v srcih naroda in vedno vstaja zmagovita. Tudi čitalnica v Šent Vidu je bila zabrisana, poleg nje je bilo na stotine naših slovenskih prosvetnih hramov pri nas zaprtih, toda katoliška prosveta pri nas zopet slavi triumfe.

800letnica stiškega samostana

Naša Dolenjska je vendar enkrat oživila in zbrala okrog sebe mogočno število mož in fantov, žen in deklet. Ne samo verske organizacije, tudi prosvetne so se hotele ob tej priliki oddolžiti stiškim menihom za njihovo ogromno kulturno delo, ki so ga vršili med našim narodom v 800 letih. Lepi so bili prizori ob sprejemu naših odličnih predstavnikov, kjer je bilo uvrščenih do 700 kolesarjev in nad 500 narodnih noš. Lep je bil nato pohod proti stiškemu samostanu. Noč, ki se je razlila nad lepim koticom naše Dolenjske, je bila naravnost bajna, kajti stiški samostan je plaval v bajni razsvetljavi nad nami. Nočna processija mož in fantov, 8.000 po številu, se je vila kot 5 km dolga ognjena reka iz doline navzgor do vinograda. Tu je bila naša noč na gori Tabor, kjer smo si postavili šotor otrok evharističnega križa. V molitvi, v nabožni pesmi, ob sv. maši so možje in fantje pričakovali sončnega vzhoda. Jutranja stanovska

zborovanja so zopet dvignila in podžgala evharistično ljubezen v srcih navzočih. Slovesna služba božja na mogočnem dvorišču je zbrala nad 15 tisoč vernikov, ki so sledili krasnim govorom knezoškofa dr. Rožmana, opata dr. Kastelica in predsednika Katoliške akcije dr. Žitka. Kljub hudi vročini, kljub vsem naporom so stiški dnevi zapustili v nas najlepše vtise in spomine.

Prosvetni tabor na Jesenicah 30. avgusta

Praznik katoliške prosvete na Jesenicah je potekel tako veličastno kot še noben praznik na Gorenjskem. Ni čuda, da je prihitel med to prosvetno družino sivolasi nadškof dr. A. B. Jeglič in minister dr. Krek, ki sta prisostvovala slavnostni predstavi na prostem, »Sleherniku«. Nad 2000 sedežev in stojišč je bilo prodanih. Naslednje jutro so prihajali možje in žene, fantje in dekleta v lepih narodnih nošah na tabor. Krasen sprevod, ki se je začel pomikati točno ob 9. uri, je otvorila fanfara Prosvetne zveze, nato zastava Krekovega prosvetnega društva, konjenica, kolesarji, narodne noše, katerih je bilo nad 500, sledila je vrsta fantov in deklet telovadcev v četverstopih. Sprevod je trajal tri četrt ure in je v njem sodelovalo 4.000 oseb. Ta velikanska množica je navdušeno pozdravljala narodnega voditelja dr. A. Korošca in dr. A. B. Jegliča. Lepo so donele cerkvene pesmi pri sv. maši in krasno je odjeknil govor našega predsednika dr. F. K. Lukmana. Nato se je pričel prosvetni tabor, ki ga je otvoril g. Peter Arnež in podal po pozdravu na navzoče besedo dr. Basaju, ki je izvajal sledeče:

Govor dr. Basaja.

Kar tri jubeleje obhajamo s tem gorenjskim prosvetnim taborom! In vsi trije jubileji so jubileji katoliškega prosvetnega dela, so jubileji prosvetnega dela v službi slovenskega naroda. Zato čestitamo Krekovemu prosvetnemu društvu k 40 letnemu delu, njegovemu fantovskemu odseku k 50 let-

nemu delu in vrli jeseniški godbi k 25 letnemu delu. Kakor pa iskreno čestitamo tem organizacijam, ki vse tri skupaj tvorijo eno krepko skupnost katoliškega delovnega ljudstva na Jesenicah, tako moramo istočasno izraziti z globoko hvaležnostjo vsem tisočem in tisočem delavcev, odbornikom enako kakor članom, ki so blizu pol stoletja s požrtvovalnostjo, vztrajnostjo in katoliško zavednostjo vodili delovno katoliško skupnost in v njej po svojih močeh in sposobnosti sodelovali. Mnogi ste še tu med nami in vam kličemo: »Bog vas živi« in »Bog plačaj!« Mnogi pa so odšli že po svoje plačilo k Bogu: z nebes gledajo na prizadevanja našega rodu. Naj vidijo in slišijo tudi naša hvaležna srca, iz katerih jim krepko doni hvaležni »Bog plačaj!«

Nato poda govornik izčrpen pregled vsega prosvetnega dela v zadnjih 40 letih in nadaljuje:

Krekov poziv »ločimo se« je veljal za težke razmere, ko je on začel urejati vrste za katoliško prosvetno in socialno delo. »Ločimo se« velja tudi za naš čas. Stari gledajo nazaj, mladi gledajo naprej. Mladina našega časa mora gledati naprej, kaj ji prinese bližnja bodočnost in mora biti na vse pripravljena. Ločimo se od tistih, ki zatrjujejo, da hočejo z nami eno razredno fronto, zraven pa brezobzirno rušijo temelje vere in življenja po veri v današnji mladini. Ločimo se od liberalnega lenuštva in socialnega polovičarstva, ki naseda komunističnim geslom in ki se pusti varati, da je komunizem samo strokovno gibanje.

Komunistična taktika ponuja strokovno fronto, a pred to fronto postavlja prapor brezbožništva. Ona vabi, naj se delavci združujejo le po strokovnih delavskih interesih, a istočasno v Španiji mori duhovnike in redovnike, požiga cerkve in samostane.

Komunisti prožijo roko za skupno borbo v strokovni fronti. V manifestu katoliški delavski mladini, ki je praznovala 50 letnico katoliškega mladinskega gibanja v Parizu, pozivajo takole: »Združimo naše prapore, kajti mi hočemo živeti, hočemo kruha, ro-

kodelstva, dela. Vrniti hočemo pravico, želimo goreče miru itd. Lepa gesla, lepe besede, a na žalost vse neiskrene, vse le taktika in igra. Medtem ko ponujajo eno roko za skupno borbo, se druga za hrbtnom stiska v pest, da udari in pobije.

Žalostno je, če še danes ne vedo, da komunistem ni samo socialno in politično gibanje, ampak tudi vera in to najbolj nestrpna vera, ki ne trpi poleg sebe nobene druge vere.

V katoliški prosveti moramo gotove stvari danes posebno poudarjati. Jasnosti, odločnosti se ne smemo bati, najbolj nam v današnjih razmerah škoduje polovičarstvo in strahopetnost, ker le-te mladino odbijata. V prosvetnih in socialnih vprašanjih moramo biti vsaj tako brezkompromisni katoliki, kakor so brezkompromisni komunisti. Zelo slabo uslugo delajo katoliški stvari danes tisti, ki hočejo preko teh težav s popuščanjem, kompromisom, z molčanjem. Ozračje je polno in mladina tudi v katoliškem taboru zahteva jasnosti. Ali bomo trdili, da je bajka vse, kar se je dogajalo in se dogaja proti veri in cerkvi v Rusiji, Mehiki in Španiji? To je strašna resnica, to je strašna sedanjost. Dim pogorišč cerkva in mrtavški duh uničenja vsega, kar je krščansko, se čuti že preko vse Evrope.

Katoliška mladina mora v socialnem vprašanju v svoji prosveti dobiti jasnost in prosveta mora v tem delu pokazati veliko delavnosti in sposobnosti. Za kristjane ne more biti drugega socialnega programa, kakor Kristusov nauk, ki je nauk ljubezni do bližnjega.

V službi naroda je delala vaša prosveta 40 let. Bili so časi, ko je to delo bilo enako nevarno kakor težko. Tedaj je bilo to delo ravno tukaj zelo potrebno, saj so tod mimo gradili nemški most na Jadran. V težkih časih ste vztrajali in v nevarnosti se niste bali. Zato ste dosegli veliko uspehov za našo slovensko stvar v najtežjih časih in na najbolj ogroženi postojanki.

Vprašate se pa nehote, da-li ta naloga za prosveto še obstoji, ko smo vendar uedinjeni z bratskima naro-

doma Srbov in Hrvatov v narodni državi Jugoslaviji. Treba je jasno povedati, da v teh razmerah narodna naloga prosvetnega društva ni nič manj aktualna, da je nasprotno v današnjih razmerah celo težja in odgovornejša kot je bila prejšnje čase.

Vsa izobrazba mora temeljiti v narodu. In kakor so bili naši sovražniki Nemci, ki so nam hoteli vzeti naš materin jezik in naše slovenske navade in običaje, ravno tako so danes naši sovražniki tisti, ki pravijo, da slovenski jezik v naši narodni državi nima več pomena in da je edino pametno, če že bodoča naša generacija preide na srbskohrvatski jezik. Realne zahteve življenja, prometa, da nas bodo prej ali slej k temu prisilile. To so isti oportunisti, isti strahopetneži, isti breznačajneži, kakor so bili svoj čas nemčurji. Poturica hujši od Turka, Nemčur grši od Nemca!

Spoštujemo jezik in običaje bratskih narodov Srbov in Hrvatov, ljubimo in spoštujemo pa še bolj svoj materin jezik.

Danes ni več nevarnosti za nemčurstvo. Slovenski jezik se govori v uradu, slovenski napisi se bleste na javnih prostorih, pač pa nas danes ogroža nov strup, ki tudi ni nič manj nevaren nego nekdanje nemčurstvo, to je obožavanje tujstva. Le preveč se oddaljujemo od starega pristnega slovenskega bistva in posnemamo tuje šege, tujo modo. Naj tu nastopi naša slovenska prosveta in zakliče: Ohranite domačo pristnost vsega slovenstva! Ohraniti moramo pristno naše slovenstvo, to mora biti cilj naše narodne prosvete.

Istočasno pa se bomo borili proti narodnim napakam, proti slabim navadam in razvadam. Veseljačenje in alkohol kazi naše slovensko lice. In marsikateri tujec je odnesel slabe vtise iz naše krasne zemlje, ko je videl preveč veseljaštva in zapravljenosti, zlasti pijančevanja in s tem zvezanega preklinjanja.

Široko je polje delavnosti in tudi prostora dovolj za vse, ki so dobre volje in hočejo sodelovati v vrstah slovenske katoliške prosvete. In kakor je Krek ob ustanovitvi zaklical, tako

naj se razlega klic tudi z današnjega 40 letnega jubileja: »Mlada, verna, delavna generacija vseh slojev, vstani in oživljaj!«

Povsod Boga naši mladini, naj vera jo blaži!

Govorniku je narod navdušeno čestital k tako programatičnemu govoru, ki odpira na podlagi starih izkušenj čisto nove poglede v bodoče naloge našega prosvetnega dela.

Za njim je nastopil urednik Alojzij Ilija, ki je navdušeno pozdravljen od tisočev v svojem z mlado svežostjo prežetim in v gotovih odlomkih silno pogumnem govoru med drugim položil jeseniškemu delovnemu ljudstvu na srce naslednje lepe in tehtne misli:

Govor urednika Ilije.

Tisti, ki mislijo, da je naša prosveta samo v dajanju besed in prestavljanju kulis, so se že bali, da je vsega konec in da se bo ta velika družina razkropila kakor ovce, kadar med nje trešči. Pa se ni, vidite, da se ni. Ko je nora vihra minula, smo se zopet kakor lastovke na pomlad vrnili v svoja gnezda, v naše domove, in ako bi jih ne našli več, bi si postavili druge.

Toda ne bomo mrevarili preteklosti, da ne zamudimo bodočnosti. Ne bomo vpili, koliko smo pretrpeli v preteklosti, da se ne pomehkužimo za bodočnost. Bodočnost je pred nami in kakršno si bomo sami skovali, taka pa bo. Vsak je sam svoje sreče kovač, tudi narod si sam piše svojo usodo, dokler pusti, da mu jo drugi pišejo, mu nikdar ne bodo zapisali dobre. Zato mu bomo mi skušali obrniti oči na velika vprašanja, pred katerimi stoji, da bo znal ločiti dogodke dneva, ki minejo, ne da bi zapustili trajnejše posledice, od dogodkov, ki vodijo pota stoletij, da ne bo zapravljaj časa in moči z majhnimi prepirčki in jezičnostmi, ampak da bo vse svoje sile zbral in jih usmeril k zadnjemu namenu vsakega naroda: za svobodo, pravico in mir. Ne bomo pa začeli s tem, da bi se kot kričeči predikanti zakadili med narod in mu peli, kako

je dober in nadarjen, ampak bomo začeli pri sebi.

Če smo do sedaj ob skioptičnih slikah spoznavali jezove in zatvornice Panamskega prekopa, če poznamo Suez in Gibraltar in Kitaj in Afriko, bomo v našem času mi, ki nas je slovenska katoliška prosveta vodila po vsem svetu in nam vse njegove lepote razkazala, ne v kaki ošabnosti in prezirju, ampak v globoki hvaležnosti do nje in do vseh njegovih delavcev spoznali še lepoto slovenske zemlje in jo v svoje duše sprejeli z vso njeno revščino in nevarnostmi, pa ne da bi jo v obupu in malodušnosti prepustili samo sebi, ampak da bomo z velikim zaupanjem na božje mline napeli vse sile, da ji pomagamo in jo obvarujemo nesreč, po besedi: Naši očetje so dom ljubili, ljubimo ga še mi, naši očetje so dom branili, branimo ga še mi.

S takim delom si bomo pridobili tisto notranjo luč, ki nas bo vodila v vsakih razmerah in nas bo po majhni Sloveniji razkropljene družila v celoto, pa naj imamo organizacije ali ne. Tako luč, kakor jo je imel tisti kmet s smelega polja, ki je na stara leta oslepel, pa je slep vodil voliče za brazdo. V duhu je premeril razdaljo svojih njiv in ozar in ko mu je telesno oko odpovedalo zunanjo luč, je hodil za notranjo lučjo, ki mu je nihče ni mogel vzeti. Tako moramo mi v sebi nositi naša jasna načela, da nas nihče ne v kulturi, ne v gospodarstvu, v nobenem javnem vprašanju ne bo mogel premotiti, pa čeprav pride iz boljše-viške šole, ker mu bo kljub vsem mogočim spletkam svetila luč, ki je nihče ne more niti zapleniti, niti razpustiti.

Tudi mi se bomo zaprli sami vase, šli za svojim velikim ciljem, ne da bi se plašili razkošnih bliskov dneva, ne da bi prisluškovali vsem mogočim prerokom, ki so jim duše usahnile.

Slovenska prosveta ne more več hoditi po starih potih. Slovenska prosveta je na višku, slovenski narod je prosvetljen. Ne samo, da kmečko dekle in kmečki fant nosi zdaj gosposki gvant, tudi visoka kultura je med našim narodom. Pismeni smo vsi in pismeni v višjem pomenu, da znamo pi-

sati in brati, ne samo podpisati se, naši kmetje dobro vedo, da so cementne jasi boljše od lesenih, da je električna zlata jama za domačijo, po kmečkih hišah je veliko deklet, ki znajo peči torte in sladkarije, kar smo mi v naših otročjih letih videli samo na se-manji dan na štantu, delavci poznajo vso zgodovino socialnih bojov od bratov Grakhov do našega Kreka. Kaj hočemo še več? Ali naj iz kmeta napravimo učenjaka, ki bo proučeval zvezde in gliste, ali naj iz delavca napravimo inženjerja, iz kmečkega dekleta operno pevko in igralko. Prosveto že imamo, hvala Bogu in tistim rodovom, ki so jo nam dali. Toda mi ne maramo biti učenjakarski narod, ampak prosvetljen narod. K prosvetljenemu narodu pa spada tudi čedna srajca v nedeljo, pogrnjena miza z zdravim kruhom in lepo knjigo na njej. K prosvetljenemu narodu spada za vsakega posameznika čedna hišica, kakor jih imajo delavci na Jesenicah, ki jim je komunizem in štrajk sport, ne take barake, kakor jih nudijo proletarci po Rusiji, v Halozah in po Belokrajini. K prosvetljenemu narodu spada tudi to, da ima v svetu tako mesto, kakor drugi prosvetljeni narodi, da je deležen mednarodnega spoštovanja in pravic. Ob takih nalogah čisto gotovo ne moremo več predavati kakor smo nekdaj predavali, tistih stvari igrati, kakor smo jih nekdaj igrali. In tudi taka-le zborovanja ne morejo biti samo izraz veselja nad duševnimi zakladi, ki si jih je narod v preteklosti pridobil in jih še danes uživa, ampak morajo biti tudi zbor, manever vseh naših sil, ki jih bomo napeli do skrajnosti, da si narod ohrani pridobljene krušne in kulturne pravice in da si pridobi čimdalje več novih. Naša prosveta je del vseh naših naporov za lepšo in poštenejšo bodočnost. Vse pesmi, vse vzklike ponosa in veselja, ki odmevajo po naših taborih, moramo strniti v en sam vzklik, ki se bo pognal iz tisočernih grl v svet. Dajte Bogu, kar je božjega, cesarju, kar je cesarjevega! In tej božji besedi bomo takoj dostavili človeško besedo, pa prav tako pogumno in jasno in nič

manj resnično: in narodu, kar je narodovega.

Vse v pravo, našo ljudsko fronto! Kdo je bolj ljudstvo, kakor mi? Kdo zbira take množice, kakor mi. Vsak pa, kakor da bi bil sam in da je vsa vera, vsa kultura, ves kruh slovenskega naroda samo nanj navezan. Vsak sam tako pripravljen in usposobljen boriti se za naša načela. Ne čakati revolucije, da bi takrat prav junaško branil cerkev in tabernakelj, ampak danes pred vsemi zmotami sebe braniti — svojo resnico. Ne pogajati se z zmoto in si z njo razdeliti ozemlje. V tem domu boste vi zapeljevali, v tem pa mi izpreobračali. Vse je naše. Marksa, komunizem morajo prav Jesenice razcefrati. To je naloga naše prosvete!

Po govoru urednika Ilije, ki je žel viharo zahvalo, se je predsednik zahvalil udeležencem in narod se je začel razhajati po prazničnih Jesenicah, pripravljen, da se popoldne vrne nazaj na igrišče, da vidi po dolgih petih letih prvi telovadni nastop naše mladine.

Popoldanski mladinski nastop je navdušil gledalce do skrajnih meja. Sportne vaje fantov in deklet so bile prav dobro podane. Navdušeni govornik fant Natlačen kakor tudi deklet Savinškova sta v vznepenih besedah podala željo, da bi se tudi na sportnem in na telesno vzgojnem področju obnovili stari časi.

Nad 300 narodnih noš se je v nedeljo 30. avgusta udeležilo ocene in tekme. Razpisanih je bilo 15 nagrad. Ker morda v sled neinformiranosti kdo napačno misli, da so to tako zvane lepote tekme, sporočamo, da se ocenjujejo izključno noše po svoji starosti in pristnosti brez ozira na osebo. Po mnenju ocenjevalne komisije, kateri je predsedoval akad. slikar Maksim Gaspari, so bile na Jesenicah izbrane najstarejše in najbolj pristne narodne noše, kar jih hrani naša Gorenjska. Zasledile so se noše, stare nad 200 let. Velike važnosti je taka tekma v sedanjem času, ko se trudimo, da bi narodne noše zopet poživili, ker so to tudi del naše narodne bitnosti. Vse

nagrade so bile podane v obliki knjig. 5 knjig je podarila v ta namen Družba sv. Mohorja v Celju, ki je s tem pokazala velik smisel za ohranitev pristne slovenske narodne noše, ostalih 10 knjig pa je podarila Prosvetna zveza iz svoje založbe. Bilo je to drugo tekmovalje, ki je rodilo lepe uspehe. Kot prvo nagrado je dobila skupina treh pastirjev z Jesenic za noše, stare do 200 let, druga nagrada je bila določena lepi svatovski skupini iz Breznice, ki je tvorila zaključno enoto, tretja nagrada je bila prisojena družini Klnar z Javornika. Poleg posameznih so dobile še skupina zavijačk in pa skupina iz Dovja lepo darilo. Predol-

go pa bi bilo navajati ostale narodne noše, ki so po mnenju komisije zaslužile tudi nagrade, katerih bi pa morali imeti do 500 na razpolago. Prosvetna zveza tudi na tem področju vrši važno kulturno nalogo, saj vidimo, da so se v zadnjem času osnovala posebne organizacije po vseh sosednjih državah za ohranitev pristnih narodnih noš, šeg in običajev. Ista Zveza ima na razpolago tudi tri serije skioptičnih slik o naših slovenskih narodnih nošah, o šegah in običajih in pa o narodni pesmi, na kar se posebno opozarjajo ona društva, ki žele v bodoči sezoni tudi na tem področju vršiti svojo nalogo.

Nove igre

Ker se bliža sezija zimsko prosvetnega dela, zato bo dramatični odsek že sedaj pripravil spored onih iger, katere bo dal na program v bodoči sezoni. Verski poglobitvi naj bi služili dve verski igri, ena naj bi se odigrala v božični dobi, druga v resnem postnem času. Da ne bodo odri pri izbiri iger v zadregi, prinašamo ocene novih iger, ki so izšle in deloma še bodo izšle v najbližji bodočnosti.

»Kadar se utrga oblak« je naslov igri oziroma drami v 5 dejanjih, ki jo je spisal Joka Žigon in je izšla v Slovenski založbi 1956. Vse pravice glede uprizoritve si je avtor sam pridržal, na katerega se je treba obrniti. V igri nastopa 5 moških in 2 ženski osebi. Godi se med današnjim trškim polumeščanskim prebivalstvom na Slovenskem. Prizorišče prvega dejanja je gostilniška soba v majhnem trgu, prav tako tudi drugo in tretje dejanje. Zato prizorišče ne bo delalo društvom nikakih ovir. Odri jo bodo uporabljali z dobrim uspehom. Stane 24 Din.

Janez Jalen: Grobovi. Igra je v tisku in bo izšla še tekom tega meseca. Primerna je zlasti za dobo okrog Vseh svetnikov. Vsebinska je zajeta iz domačega življenja, zadnji dogodki se odigravajo na pokopališču. Brez dvoma bodo »Grobovi« izpodrinili »Mlinarja in njegovo hčer« z naših odrov. Izide v Založbi ljudskih iger kot 20. zvezek.

Ksaver Meško, Pasijon. velikonočni misterij v sedmih skrivnostih in s tremi predpodbami.

Rekli boste: Zdaj imamo pa res že dovolj pasijonskih iger, čemu spet nova? Res jih imamo precej. Deutsch-Finžgarjev je realističen, a hoče biti ne le verska igra, temveč obenem tudi drama; zato se ne omejuje le na podatke svetega pisma in katoliškega izročila, temveč s pesniško tvornostjo dostavlja in ustvarja na novo. Podobno velja tudi o Tominčevem. Gregorinov pasijon »V času obiskanja« je dobro, toda predvsem umetniško dramatsko delo, ki sloni na študijah sv. pisma, a je za preproste odre tako jezikovno kakor dramatsko težko; le večji in spretnejši odri ga bodo zmagovali. Kuretova priredba Romualdovega škofjeloškega Pasijona je v bistvu pasijonska procesija s slikami trpljenja in primerno prirejenimi verzi. Dobro poraben in nabožen pasijon! Meškov pasijon pa ima to prednost, da je res slovenski ljudski pasijon.

Meško je nekoč pasijon gledal. Pa so otroci okoli njega neprestano vpraševali: »Bo petelin pel?« itd., kakor so pač vedeli iz šole; otroke je motilo, če ni bilo na odru vseh važnejših dogodkov, o katerih piše božje pismo. Zato se je Meško lotil pasijona za naše ljudstvo; hotel je, naj bo delo

strogo svetopisemsko, ne literarno, temveč pobožno, a v vsem stvarno. A ohranil je recitatorja, ki človeška čustva ob posameznih skrivnostih izraža in jih tako v gledalcih obuja. Za uvod je dodal tri podobe: Kajna in Abela, Izakovo daritev in Dobrega pastirja. Ves Meškov pasijon je nekak križev pot: sliko gledaš in premišljuješ, potem jo obračaš na svoje življenje. Zato bo pa ta iz verne ljudske duše pisan pasijon gotovo šel po vseh važnejših slovenskih odrih. Meško mu je znal dati pristrčne toplote. — Kjer bodo odslej igrali pasijon, Meškovega ne bodo mogli prezreti.

Broširan izvod 12 Din, za neude 16 Din; v platno vezan 18 Din, za neude 24 Din. Knjigo naročite pri Družbi sv. Mohorja v Celju, dobite jo pa tudi v Mohorjevi knjigarni v Ljubljani, Miklošičeva cesta 19.

Škofjeloški pasijon. Mnogo pasijonov se je že z uspehom igralo po naših odrih, vendar zgodovinsko in krajevno tako pomembnega in pestrega kot je škofjeloški še nismo doživeli. Besedilo za loški pasijon je napisal pater Romuald, kapucin v loškem samostanu. Od 1. 1721. dalje so Ločani in okoličani prirejali na Veliki petek skozi 50 let posebno procesijo, ki se je začela v kapucinski cerkvi in se vila od tu po mestnih ulicah. V procesiji so se vrstili mnogoštevilni odri, ki jih je nosilo po 20 krepkih fantov in so bile na njih sestavljene pester žive slike Kristusovega trpljenja. Za temi odri ali vozovi je korakala igral-ska množica. Gledalci so stali na trgu in po ulicah. Na posameznih krajih se je ta procesija ustavila. Glavni igralci so z odra igrali svoje vloge. Ker je prihajal oder za odrom, so na vsakem kraju slišali gledalci ves pasijon. Ta način igranja loči loški pasijon od vseh drugih naših pasijonov.

Ko v teh dneh prirejajo loški obrtniki svojo prvo razstavo, izredno okusno urejeno in številno obiskano, hočejo obiskovalcem pokazati tudi nekaj kulturnega, pristno domačega. V ta namen so si izbrali loški pasijon. Nanj je Loka lahko ponosna. Stara knjiga p. Romualda, ki jo hrani kapu-

ciški samostan, predstavlja prvo slovensko igrsko besedilo. Izvirnik je sicer nekoliko pre naredil urednik dr. Tine Debeljak, vendar je besedilo ostalo v bistvu nespremenjeno. Jako važno pa je, da je dr. Debeljak ohranil stari način igranja v obliki procesije. Dne 18. in 19. julija smo videli prva dva nastopa, ki sta ogromno množico gledalcev zajela že takoj s predigro in pustila v njihovih dušah neizbrisen vtis.

Na obširnem prostoru med novo šolo in šolsko stanovanjsko hišo stoji veličasten oder, ki obsega 200 m². Na njem se dviga v stopnicah še poseben oder. Ogromno ozadje tvorijo kulise, ki predstavljajo cerkev in značilne hiše iz pisane Loke v cehovskih časih. Naredila jih je akademska slikarica Bara Remec. Na gledališkem prostoru je postavljenih nad 800 stolov.

Za začetek se je oglasil veliki zvon farne cerkve. Nato sta ob zvokih fanfare prikoralaka na odrski trg čuvaja s helebardami in cerkovnik je pohitel čez trg pozvonit, nakar se je začela predigra s prizorom, kako angel izžene Adama in Evo iz raja med tožbami človeškega rodu. Nato je nastopila pogubljenca duša, ki jo hudiči priklepajo na verige, in se je v kesanju obrnila na gledalce s prošnjo, naj zapuste greh. Taki nauki in prošnje se vrste skozi ves pasijon. Nato je trpka Smrt pripeljala vrsto smrtnikov od vladarja, kardinala in škofa do meščana, kmeta in berača ter jim razodela svojo neomejeno oblast, pridobljeno po Adamovem padcu. Nato pa so prišli zastopniki obrtnikov z bandom, cehovskimi slikami, skrinjicami in svečami, med njimi pa so se ustavili angeli z znaki Kristusovega trpljenja.

Za to predigro pa so se vrstili ob zvokih fanfare in postnih pesmi veličastni pasijonski prizori: Jezusov vhd v Jeruzalem, zadnja večerja, Oljska gora, sodba, bičanje in kronanje, srečanje žen, križanje in snemanje s križa. Ob božjem grobu je zadonela za zaključek pesem »Kraljevo znamenje, križ stoji«, ob kateri se je razvil spreved z odra, gledalcem pa je ostalo

toplo občutje vzvišene domačnosti. Kristusa je izborno igral bančni uradnik g. Trefalt iz Kranja.

Kakor so si pred 200 leti razdelile vloge posamezne vasi in mesto, tako tudi sedaj sodelujejo poleg Ločanov cele skupine iz okoliških vasi. Posebno številno so zastopane Fara, Sv. Duh in Reteče. Vseh igralcev pa je nad 160, čeprav imajo nekateri še po dve ali tri vloge. td.

Jurij Kozjak v Stični. Slehernemu izobražencu, pa tudi mnogim preprostim ljudem je dobro znana Jurčičeva zgodovinska povest »Jurij Kozjak, slovenski janičar«. Pisatelj jo je postavil na pomembna zgodovinska tla, v muljavsko-stiško okolico s starim samostanom. Hotel je pokazati trpljenje naših prednikov na Dolenjskem ob času turških vpadov, Stično, samostan belih menihov pa v nasprotju s samopašnimi gradovi kot najmočnejšega zaščitnika in zatočišče ubogega ljudstva pred Turki. Sploh je dal stiški samostan Jurčiču marsikatero misel za njegovo pisateljsko snovanje.

Že so poskušali nekateri Jurčičevega Jurija Kozjaka dramatisirati, a jim ni posebno uspelo, vsaj tako ne, kakor se je to posrečilo z »Desetim bratom« in »Domnom«.

Na pobudo Prosvetne zveze v Ljubljani se je ob priliki letošnje 800 letnice stiškega samostana lotil »Jurija Kozjaka« tudi naš dobro znani in zaslužni reformator ljudske igre g. prof. Niko Kuret. Spisal je za stiške slavnostne dneve posebno nalašč samo za Stično prirejeno ljudsko igro v dramatisaciji Jurčičevega »Jurija Kozjaka«.

Je to eden prvih poskusov, spisati pravo ljudsko igro, preprosto v dikciji, pa bogato v dejanjih, kar se je pisatelju ob njegovem že tako lapidiranem jeziku tudi posrečilo. Delo je priložnostno, zato pač ne more biti

brez nedostatkov, vendar pa zasluži zaradi povsem svojstvene zamisli in tehnične izvedbe posebno pozornost.

Pisatelj je naslovil delo kot »Slavnostno fantovsko igro«. Razdelil jo je v dva dela. Značilno za igro je, da nastopa igerski vodja, ki napoveduje dejanje in ves potek predstavi vodi ter tvori zelo vidno zvezo med igralci in gledalci. Druga značilnost ljudske igre je, da je občestvena, t. j., da tudi gledalci sami soigrajo in da je prav za prav ves prostor igralski oder, zato tudi ljudska igra ne pozna nobene meje med publiko in odrom, ki z vso tisto teatersko navlako in scenerijo sploh izgine. Tako je pozorišče »Jurija Kozjaka« tudi v Stični. Brez kulis, zaves in drugih umetno ustvarjenih predmetov učinkuje najlepše s svojim starinskim ozadjem ob večernem somraku v svitu reflektorjev. Posebno prednost ima, da se vrši tik ob cerkvi ob spremljevanju cerkvenih orgel in godbe ter pevskega zbora, ki pa le kot nekako schola vodi ljudsko petje. Povsem naravno predstavljanje, fantje na konjih, romarska procesija, petje menihov, turški napad in vpitje razjarjenih in prevaranih Turkov pod pristnim turškim ozidjem 800 letnega samostana, vse to daje igri izredno živahnost in slikovitost, da človeka kar zanese v one strašne čase, ko so nevarni sovražniki krščanstva vdirali v naše kraje in odvajali naše mladeniče med turške janičarje. — Pa ne samo to! — Pisatelj igre je šel mnogo dalje kot mu je nudila Jurčičeva zgodovinska fabula: Sam pove v Prologu svoje namere: »Ni glavno Jurij Kozjak, ki so ga fantiča ugrabili in je na Turškem Turek postal, pa je kot fant spregledal, ko mu je Bog za to milost dal. — Glavno je, da bi spoznali, kako še Turek tistega ne izruje, kar mati in duhovnik v mlada sreca vsadita!« In to, menim, da daje igri zlasti v takih časih sodobni pečat.

Vsebina: Enciklika sv. Očeta Pija XI. o filmu. — Naše letošnje prireditve. — Nove igre.

Uprava: Pisarna Prosvetne zveze, Ljubljana, Miklošičeva cesta 7. — Odgovorni urednik in izdajatelj Vinko Zor, Sv. Petra c. 80. — Za Zadržno tiskarno v Ljubljani: Maks Blejec